

Posudek oponenta magisterské diplomové práce

Autor práce: Bc. Josef Blažejovský

Název práce: „Jest dobře, když i takto se píše o Slovensku...“ Jakuba Demla obraz Slovenska v kulturně-historickém kontextu

Rok: 2017

Oponent práce: PhDr. Jana Pátková, Ph.D.

1. Formulace cílů a jejich naplnění

Základním cílem diplomové práce bylo interpretovat (na interpretaci se ostatně autor práce na několika místech odvolává) tzv. československé Šlépěje Jakuba Demla. Samotné téma představuje pro české a nezanedbatelně i pro slovenské čtenáře velmi lákavou cestu za hlubším poznáním česko-slovenských vztahů po vzniku Československé republiky. Lákavost spočívá zejména v samotném tématu a zaostření práce, protože její autor se pustil na pole neprobádané a v našich literárních kontextech (v českém i slovenském) jen minimálně reflektované.

Výsledkem takto nastaveného tématu měla být v první řadě analýza Demlova vztahu ke Slovensku na pozadí zvoleného materiálu a analýza jeho specifického vidění česko-slovenských vztahů v meziválečném období. Velkou pomocí pro autora diplomové práce mohla skutečně být pečlivě analyzovaná role tzv. československých Šlépějí nejen v širším kulturním a historickém kontextu, ale zároveň i sledování postavení Šlépějí v rámci základního korpusu Demlových textů. Zamýšlené kompozici odpovídají i čtyři stěžejní kapitoly, v nichž nachází své místo pokus o kontextualizaci Šlépějí v rámci Demlovy tvorby, popis Šlépějí, ujasňování česko-slovenských vztahů a interpretace vybraných textů. První tři kapitoly měly být východiskem pro konkrétní interpretaci v kapitole čtvrté. Autor si v nich klade celou řadu otázek, které mu napomáhají najít cestu k Demlovým textům. To by bylo jistě v pořádku, kdyby autor práce nezařadil i rozsáhlé popisné celky, které se na malé ploše diplomové práce jeví jako redundantní. Vlastní ujasňování problematiky a kontextů mělo předcházet samotnému psaní, nikoli se stát jedním ze smyslů práce. To se dotýká zejména třetí kapitoly, v níž autor shrnuje encyklopedické znalosti o česko-slovenských vztazích. A ani tak se v ní autor nevyhnul základním chybám (budu ještě konkretizovat dále). Jako problém vidím tedy koncepční uchopení studovaného materiálu, které minimalizuje téma vytyčené v názvu diplomové práce. S koncepcí souvisí rovněž ve čtvrté kapitole

komparativně postavená interpretace dvou nesourodých a časově vzdálených textů: povídky Chyže pod horami od Boženy Němcové a popularizačního (cestopisného) textu slovákofila Karla Kálala. Bohužel postrádám také zdůvodnění jejich výběru jako tzv. příkladových textů a argumentaci, v jakém vztahu se nacházejí k Šlápějším Jakuba Demla.

2. Klady práce

Autor diplomové práce formuloval velmi zajímavé téma, které i v dnešním literárněvědném a literárněhistorickém bádání můžeme považovat za relevantní. Je třeba ocenit autorovo úsilí o místy paradigmatický přístup k Demlovým textům a zároveň vyzdvihnout i jeho vědomou snahu minimalizovat popis rozsáhlého materiálu. V tomto místě spatřuji také slabinu textu, protože kontextualizace Demlových textů se v diplomové práci rozpadává na drobné postřehy bez výraznějšího interpretačního přesahu.

3. Nedostatky práce

Metodologické a koncepční nedostatky:

Obecné výhrady ke koncepci práce byly již zmíněny výše. S koncepční nerovnováhou souvisí i celková heterogenost textu, kterou odráží také tonalita autorova vyprávění. Zřejmé jsou přechody od archaizujícího jazyka využívajícího figurativnosti v autorské výpovědi směrem k jazyku popisnému v historizujících kapitolách. Rozdíl mezi těmito kapitolami je nejen na úrovni výrazu, ale také v přístupu autora k materiálu, který zpracovává. Ačkoli autor v úvodní kapitole deklaruje, že „jde tu primárně o interpretaci textů a ty má cenu číst pouze v případě, že se s nimi čtenář sám již konfrontoval“ (s. 3), tak stejné hledisko neuplatňuje ve třetí historizující kapitole a vkládá rozsáhlé popisné pasáže o dějinách česko-slovenských vztahů (hluboko do 19. století), aniž by je při interpretaci konkrétních Demlových textů následně použil.

Jistá nedůslednost v dokončování významových celků je patrná napříč textem. Namísto vlastního postoje či interpretace vkládá autor otázku pro čtenáře, jindy se zase objevují autorovy výroky bez kontextualizace či vlastní interpretace (např. na s. 14 v souvislosti s Pavlou Kytlicovou a dále na s. 15 „...Deml velkou většinu básní píše v rýmech, což obvykle nedopadá dobře.“). V takových textových situacích zcela postrádám autorův postoj, který by ozřejmil daná konstatování.

Samostatnou část je třeba věnovat terminologii, protože ta kladla autorovi diplomové práce největší překážky. Sám autor zmiňuje na s. 4, že „...z nedostatku pojmosloví nazval přístupem ojedinelého čtenáře.“ Funkčnější by bylo použít již zaužívaný termín z teorie

Umberta Ecce či Wolfganga Isera (v českém prostředí přiblížil naposledy T. Kubíček). Právě tak autorovi chybí terminologie z oblasti literární historie a česko-slovenských vztahů, např. když autor říká: „...vzájemnost (další ze záhadných pojmů česko-slovenských dějin)“ (s. 25). Vysvětlení by autor našel v knize A. Zelenkové, která k danému tématu vydala v českém prostředí: *Medzi vzájomnosťou a nevzájomnosťou. Sondy do česko-slovenských a slovensko-českých literárnych vzťahov* (2009). Na limity terminologického uchopení cestopisu naráží autor na několika místech v textu (s. 38–40), když se snaží neobratně uchopit to, co se běžně nazývá předporozuměním, jako obraz, se kterým se Deml vydává na Slovensko: s. 39 „Jaký byl obraz Slovenska Jakuba Demla před vydáním se na cestu?“ (s. 39).

Nesrovnalosti můžeme číst i v kapitole, ve které se autor snaží přiblížit historický kontext. Obvykle se takto široce rozpracovaný obecný „úvod“ nachází na začátku práce. O to větším překvapením je jeho zařazení takřka doprostřed textu, tedy mezi části věnované už konkrétním Šlépějím. Např. na s. 25 autor tvrdí, že slovenská generace v čele s Ľudovítem Štúrem hájila mírně poupravenou bibličtinu (to byl postoj Kollárův, který bibličtinu slovakizoval; štúrovci usilovali o používání živé češtiny; generačně starší J. Palkovič trval na bibličtině staršího období, která byla štúrovci považována za zkosnatělou). Z literárněhistorických textů viz k dané problematice např. studie Miloslava Vojtecha. Dále role J. Hollého nebyla tak jednoznačně postavená, jak autor uvádí (viz např. studie P. Káši, který mluví o přecenění role Hollého při kodifikaci slovenštiny). Právě tak Hollého národní eposy byly v době svého vydání (1833, 1835 a 1839) již anachronismem a nebylo to zdaleka jen kvůli bernolákovštině. V tu dobu se ve slovenské literatuře prosazovaly preromantické tendence a do literatury vstoupila generace štúrovců, která na přelomu 30.–40. let 19. století stála u zrodu slovenského romantismu. V tvorbě Jána Hollého vrcholil slovenský klasicismus, v době, kdy již nastupuje pre/romantismus se zcela odlišnými žánrovými a estetickými prioritami. Na s. 26 se mluví o negativním postoji štúrovců (respektive Ľ. Štúra) k tzv. byronismu a autor práce vztahuje tento postoj k Nitre z let 1876 a 1877. Štúrovy výroky se vztahují samozřejmě k nástupu romantismu, v sedmdesátých letech byla situace již jiná: J. M. Hurban patřil v tomto období ke starší generaci a zastával reakční názory, což je možné vyčíst i z jeho textů publikovaných zejména v Církevních listech. Jde do značné míry o generační spor s nastupující realistickou generací, reprezentovanou právě S. H. Vajanským. Na to navazuje interpretace sporu mezi uzavřeným („martinským“) a otevřeným modelem národní kultury, která v diplomové práci vyznívá ve prospěch konzervativních sil, což není ve shodě s interpretací dějin vycházející z odborného výzkumu: („nebyli paradoxně mnohem realističtější právě martinští“, s. 27). Nepřesnosti jsou také v interpretačních kapitolách o

Němcové a Kálalovi. Na s. 33 autor tvrdí, že povídka Boženy Němcové byla „první významnou českou reflexí slovenské odlišnosti“. Ale před Němcovou cestovali na Slovensko její vrstevníci a leckdy přátelé, např. Jan Helcelet či Vilém Dušan Lambl. A těchto kulturních alterit si autoři všímají. Nejde tedy o první zaznamenání „odlišnosti“, ale spíš o první syžetové zpracování. Výhrady mám také k samotné interpretaci povídky B. Němcové. Mnohem spíš než o interpretaci se jedná o popis textu, který je navíc neuspořádaný a nehierarchizovaný. Některé významové celky by bylo třeba sjednotit: např. „zbožnost“ a „dobrosrdečnost lidu“ jako stereotypy v zobrazování národních vlastností a ctností či nahradit terminologicky vhodnějšími názvy: „sepětí Čechů a Slováků“ jako vzájemnost či „rozdíly mezi Čechy a Slováky“ jako podoby kulturní alterity ad. Také protiklad mezi textem B. Němcové a K. Kálala je jiný, než uvádí autor. Podle něj si Kálal neklade „žádné vysoké umělecké ambice“. Kontrastivní vymezení je obhajitelné spíš z hlediska žánru a příslušnosti k odlišnému narativnímu diskurzu. Z tohoto důvodu se mi rovněž zdá vhodné srovnávat jiné texty. Rovněž diskutabilní je poznámka o didaktičnosti na s. 34. V obrazu národního života realizovaného skrze obyčeje a zvyky (potažmo lidové písně) spatřuji spíš odraz toho, co R. Chmel nazval v souvislosti s E. Štúrem a J. M. Hurbanem jako jistou kumulaci jazykovo-estetických funkcí (Chmel 2009, s. 58-59 – odkaz na stejný zdroj, který byl použit v diplomové práci).

Některé stěžejní otázky by měly znít jinak. Nikoli tak, jak uvádí autor např. na s. 38 „jaké události se odehrály během pobytu na Slovensku?“, ale ptát se na selekční klíč těchto událostí a jejich interpretaci J. Demlem.

Formální nedostatky:

Nebývá zvykem samostatně hodnotit jazykovou úroveň diplomových prací, pokud chybovost nepřesáhne únosnou hranici, jak se tomu stalo v předloženém textu. Takový text se stává nesrozumitelným jak z hlediska obsahové struktury, tak i formálních hledisek. V práci nalezneme nejen běžné typografické chyby, ale i četné obecně gramatické (chybná deklinace např. u klíčového slova Šlápěje, s. 10 ad.), syntaktické i stylistické (např. „Právě díky téměř naprostou totožnosti příběhu vyvstávají však pozoruhodné rozdíly“, s. 21 ad.) chyby, které vzhledem k množství není možné při hodnocení práce přehlédnout. Specifickým typem formálního nedostatku práce je nakládání se slovensky psanými částmi. Ani jeden ze slovenských bibliografických údajů v závěru textu není prost chyb. Právě tak slovenské historické označení revolučního roku 1848 jako „meruôsmy“ je v textu zaměněno za nepřijatelné „meruôsmový“ (s. 25), tedy i bez ohledu na rytmičké krácení ve slovenštině.

„Pltníci“ se dle slovníku běžně překládají do češtiny jako „voraři“, není třeba vytvářet novotvar „voroplavec“ (s. 38). Ze stylistické oblasti upoutávají pozornost přívlastky, které nemají vypovídací hodnotu, např.: „nejlepší básní sbírky“ (s. 15), „nejlepší text“ (tamtéž), „vynikající odpovědi“ (s. 30), „pozoruhodným svědectvím“ (s. 33), „zajímavě dodává“ (s. 39). Jako vybočení z diskurzu odborných prací musíme považovat nikoli snad záměrně místy archaizující styl, ale zkratkovité výroky umístěné většinou v závěrečných částech větších celků, např.: „Ale musíme chtít vše vysvětlit?“ (s. 16), „Tak jak to tedy je?“ (s. 20), „Trefa!“ (s. 50) ad. Vesměs se jedná o emotivně vyjádřená kategorická tvrzení, která nejsou dostatečně vyargumentovaná.

Další nepříjemnou formální chybou je práce se zdroji. Zejména v podkapitole věnované Karlu Kálalovi se čtenáři zcela ztrácejí. Autor práce jednoznačně graficky neodlišil své vlastní postřehy a komentáře od citace z Kálalova textu (s. 37–38).

Závěry objevující se v diplomové práci nejsou dostatečně přesvědčivé a podpořené obhajitelným interpretačním postojem autora. Nelze však práci upřít rozsáhlý materiálový výzkum, který vzhledem ke své rozmanitosti a šíři kladl nemalé překážky.

4. Otázky doporučené k rozpravě při obhajobě

1. Koncepce samotné práce.
2. Zdůvodnění třetí kapitoly Slovensko-české potýkání, kterou považuji vzhledem k jejímu encyklopedickému a selektivnímu rázu za nadbytečnou. Zároveň by měl student vysvětlit, jak souvisí úvahy o štúrovské generaci z téže kapitoly s tématem práce.
3. K diskuzi rovněž vybízí použití nesourodých textů B. Němcové a K. Kálala.
4. Další podněty z obsahových a formálních nedostatků zmíněných výše.

5. Celkové hodnocení a klasifikace

Bohužel musím na základě důkladného zvážení konstatovat, že práce nesplňuje požadavky standardně kladené na diplomovou práci. Z tohoto důvodu nedoporučuji práci k obhajobě.

V Praze..... dne 14. srpna 2017.....

Podpis: